4α. Πορτρέτο Χριστοδούλου Σώζου, δημάρχου Λεμεσού 6/12/1912
για την τιμή της μνήμης Χ. Σ. Ήρωος Δημάρχου

Επειδή στα χρόνια ... συνδέεται απ' όλα σχεδόν της Λεμεσού να είναι μαζί με τη μνήμη του Δασκάλου της Λεμεσού Ανδρέα Θεμιστοκλέους και τη μνήμη του ήρωα Δημάρχου της Λεμεσού Χριστοδούλου Σώζου, γι' αυτό κάτω από τον ίδιο αριθμό 4 έχουμε και το πορτραίτο του ... Χριστοδ. Σώζου και ο οποίος σκοτώθηκε στους απελευθερωτικούς πολέμους του 1912-13 στο λόφο του Προφήτη Ηλία του Μπιζανίου μπροστά στα Γιάννενα της Ηπείρου μέρα 6/12/1912, μέρα του Αγίου Νικολάου.

Ιστορικό:

Ο Χρ. Σώζος ήταν έγγονος και γιος πολεμιστών. Ο παππούς του Αλέξης Σώζος από τη Λάρνακα το 1828 υπηρέτησε σαν στρατιώτης κάτω από τη διαταγή του Φιλέλληνα Στρατηγού Φαβιέρου. Ο πατέρας του Σώζου Αλέξης πολέμησε στην επανάσταση της Κρήτης το 1866 και τραυματίστηκε. Γύρισε στην Κύπρο και στη Λεμεσό παντρεύτηκε τη Μαρία, αδελφή του Χρ. Χατζηπαύλου, του ιδρυτή της οινοβιομηχανίας Οίνου της πόλης. Η Μαρία ήταν αδελφή του δημοσιογράφου Δημητρίου Χατζηπαύλου. Από αυτούς γεννήθηκε ο Χριστόδουλος Σώζος το Μάρτη του 1872.

Συμμαθητής του Αναστασίου ... Μανάκη και του ... με Νικ. Κλ. Λανίτη αποφοίτησε από το Ελληνικό Σχολείο Λεμεσού το 1885, που διηύθυνε ο Δάσκαλος της Λεμεσού Ανδρέας Θεμιστοκλέους. Ο Ανδρέας τον αγάπησε με την καλή του καρδιά αλλ' αντιστάθηκε με την υπερβολική ... και ... του νεαρού Χριστόδουλου. Ζήτησε μάλιστα από τον πατέρα του να τον κρατήσει στην Κύπρο για να ασχοληθεί ο γιος του στο εμπόριο. Αλλά ο πατέρας Σώζος αψήφησε και τον έστειλε στην Αθήνα, όπου συμπλήρωσε τις σπουδές του και αποφοίτησε από τη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών. Και φοιτητής ακόμα ... Έγινε γραμματέας του Κυπριακού Συλλόγου "Ζήνων" και συνεργάτης της αθηναϊκής εφημερίδας "Ακρόπολις" και της κυπριακής εφημ. "Ένωσις" της Λάρνακας.

Μετά τη συμπλήρωση των σπουδών του άρχισε το στάδιο του ως δικηγόρος πρώτα στην Κερύνεια της Κύπρου κι έπειτα στην Πάφο (Κτήμα). Το 1898 όμως ο γνωστός πολιτευτής και δικηγόρος της Λεμεσού Ιω. Καραολίδης τον έπεισε να εγκατασταθεί στη Λεμεσό και έβγαλε στον νεοσύστατο ... ένα χαρισματικό άνθρωπο και ικανό συνεργάτη στα κοινωνικά και πολιτικά ζητήματα της Κύπρου. Ο Χριστόδουλος Σώζος

1. Ίδε Κλεοβ. Ι. Μυριανθόπουλου "Ζωή και Τάφος Χριστοδ. Σώζου" Λεμεσός, 1951 και του ιδίου: "Δύο Μεγάλαι Μορφαί" (Ανδρ. Θεμιστοκλέους και Χριστ. Σώζος) Λεμεσός, 1938.

ἐπειδή θά ἰδοῦμε πιό κάτω
δέν ~~ἀναφέρουμε~~ τίς προσπάθειες τοῦ μ. Κυριακίδη μέ τήν καρποφόρα τους δράση.

Νυμφεύθηκε ~~τήν Ἑρμιόνη~~ τό 1908 τήν Ἑρμιόνη Ζαχαριάδη ἀπό τήν ἔγκριτη οἰκογένεια τοῦ ~~Αβραμικίδ~~ ἰατροῦ Εὐαγγελίδη τῆς Λευκωσίας καί ἀπόκτησε ~~ἐγγό~~ τό Ζήνωνα Κλεο. ~~...~~ σπούδασε κι αὐτός νομικά στήν Ἀθήνα καί τό Λονδίνο, καί ἀσχολήθηκε μέ τό ἐπάγγελμά του κλάδος τοῦ πατέρα του, ἀλλά καί σάν δημοσιογράφος πού ἐνδιαφερόταν, ~~...~~, καί μέ τά κοινωνικά καί πολιτικά ζητήματα τοῦ τόπου μας, σάν συνεχιστής νά ποῦμε μιᾶς οἰκογενειακῆς παράδοσης.

Μόλις ἐγκαταστάθηκε στή Λεμεσό σάν δικηγόρος ἀμέσως ἐπιδοκίμασε στό ἐπάγγελμά του, καί ἰδιαίτερα στίς ποινικές ὑποθέσεις, ὥστε πολύ γρήγορα τό γραφεῖο του ἀναδείχθηκε ἀπό τά πρῶτα τῆς ~~Λεμεσοῦ~~ πόλης. Ἀλλά ἡ ἐπαφή του μέ τούς ~~χωρικούς~~ καί τούς ἐργάτες ~~...~~ συνέχισαν τό ... στό λαό, ὥστε τό 1901, σέ ἡλικία 29 ἐτῶν, νά ἐκλεγεῖ βουλευτής μαζί μέ τόν Ιω. Κυριακίδη καί τόν Αντώνιο Κ. Κοράλλο καί ν' ἀρχίσει τή δράση του σάν δημόσιος ἄνδρας. Εὐθύς ἀπ' τήν ἀρχή ξεχώρισε ἀνάμεσα στούς βουλευτές μέ τίς ... παρεμβάσεις του στή Βουλή (9 Ἕλληνες – 6 Τοῦρκοι καί 3 Ἄγγλοι, πού ἀποτελοῦσαν ... πλειοψηφία ... ψῆφο τοῦ Προέδρου, πού ἦταν φυσικά Ἄγγλος) ... σέ ὑποστήριξη μέ τά συμφέροντα τοῦ λαοῦ καί τήν Ἐθνική ἀποκατάσταση τῆς Κύπρου. Οἱ Ἄγγλοι, πού συνεργάζονταν μαζί του, εἶχαν ἐκτιμήσει τήν ... καί εἰλικρίνειά του σάν πολιτικοῦ. Τό κείμενο του θάρρος ἔγραψε τό 1902, ὅταν ὁ ὑπουργός τῶν Ἀποικιῶν Ἰωσήφ Τσάμπερλαιν εἶχε τή θρασύτητα νά ... τόν Κυπριακό λαό ὅτι ... δημοσίου ... καί δέ φρόντιζε μετά ... καί ... τοῦ ... τοῦ τόπου του καί ... χειρότερο, ὅτι ἦταν ... ἄν ὁ Κυπριακός λαός γενικά, ὅλος ἐπιδοκίμαζε τήν "Ἕνωση" μέ τήν Ἑλλάδα! καί πρόσθετε: "Θά ἤθελε ἄραγε ἡ Ἑλλάδα νά καταβάλλει 30 χιλ. λίρας ἐτησίως; Διότι ὁ φόρος θά ἐξακολουθοῦσε νά καταβάλλεται. Ἡ Κύπρος θά εἶχε προστάτιδα πτωχήν ἀντί πλουσίας χώρας"!!

Κύμα διαμαρτυριῶν σημειώθηκε σ' ὅλες τίς πόλεις τῆς Κύπρου σέ πάνδημα συλλαλητήρια. Κι ὁ Σώζος ὑπέβαλε στήν Κυπριακή Βουλή δριμύτατο κι ἐντονότερο ψήφισμα, πού μετά τήν ἀνάγνωσή του ὁ Ἁρμοστής Σμίθ εἶπε ὅτι ~~τά~~ ... ζητήματα πρέπει νά τηροῦν τούς κανόνες τῆς ... σχετικά μέ διατάξεις ὑποβολῆς σέ δημόσια ζητήματα, καί παρακάλεσε τούς Ἕλληνες βουλευτές ἤ νά ἀποσύρουν τό ψήφισμά τους ἤ νά τό τροποποιήσουν ὅπως θά ταίριαζε. Μά ὁ Σώζος ἀπάντησε ἄμεσα καί ἀποφασιστικά: "Λυποῦμαι, κύριε Πρόεδρε, νά πράξω τοῦτο, διότι τά αἰσθήματα τοῦ ἀνθρώπου πρέπει νά εἶναι ἐλεύθερα. Οἱ ἔχοντες

τὴν δύναμιν εἰς χεῖρας των καὶ ἀπὸ τῆς θέσεώς των ὄντες ἄπρακτοι πρέπει νὰ ἀμβλύνωνται περισσότερον τοῦ ἀδυνάτου. Λυποῦμαι διότι δὲν δύναμαι νὰ συμφωνήσω πρὸς τὰς συστάσεις τῆς Ἐξοχ. Ἐξοχώτατε, ὅπως μαλάξω σοβαρωτέρας μετριοπαθεστέρας ἀπέναντι τῶν ἀπὸ τοῦ ἐντίμου Ὑπουργοῦ τῶν Ἀποικιῶν λεχθέντων, ἐπειδὴ θὰ παράσχῃ ~~ἐπιχειρ~~ χειμαζομένας χαράς: Διότι ἡ ὀργή, κ. Πρόεδρε, ἁρμόζει μόνον εἰς δούλους καὶ ἐκπεπτωκότας τὸ φρόνημα λαούς, τοὺς οὐδὲν ἰδεῶδες ἔχοντας καὶ οὐδένα ἑαυτοῖς τάξαντας ὑψηλὸν σκοπόν, ὑπὲρ τῆς ἐπιτεύξεως τοῦ ὁποίου δικαιοῦνται νὰ ἐργάζωνται. Διὰ τὸν τοιαῦτα ὅμως ἰδεώδη ἔχοντα Κυπριακὸν Λαὸν δὲν ἁρμόζει ἡ ὀργή, οὐδὲ ἂν ποταμοὶ χρυσοῦ εἰσρεύσωσιν εἰς τὰ θυλάκιά του. Καὶ ἐπειδὴ κατὰ ἐξακολουθεῖ πράγματα εἶναι ὁ Κυπριακὸς λαὸς ἐκτὸς τῆς [illegible] τῆς Κυβερνήσεώς του, ἀλλ' ἐν τῷ καλλιτεχνικῷ σαρκίῳ του ὑπάρχει μία δύναμις ἀνωτέρα τῆς ὁποίας δὲν ὑπάρχει ἄλλη· ὑπάρχει μία καρδία, ἥτις δὲν δύναται νὰ καταβληθῇ ὑπὸ τῆς δουλείας ἢ νὰ σιγήσῃ ἐξαγοραζομένη ὑπὸ τοῦ ἀγγλικοῦ χρυσοῦ. Διερμηνεύων τὰ αἰσθήματα τῆς μεγάλης αὐτῆς Καρδίας παρουσιάζομαι ἐπὶ ἐλέγχω καὶ διαμαρτύρομαι καὶ διαμαρτυρηθῶ καὶ ἐκφράσω τὴν λύπην μου διὸ ὅσα εἶπε καθ' ἡμῶν ὁ ἔντιμος Ὑπουργός."

Μετὰ ἀπὸ τὴ τόσο χαρακτηριστικὴ καὶ τόσον ἀξιοπρεπῆ διαμαρτυρία τὸ ψήφισμα ὄχι μόνο δὲν ἀπεσύρθη, ἀλλὰ ἦρθε δεκτὸ μὲ 9 ἑλληνικὲς ψήφους ἔναντι 8 Ἀγγλο-Τουρκικῶν, μὲ ἀποχὴ ὁ [illegible] τῆς Σ[illegible].

Ἐπίσης γιὰ πρώτη φορὰ στὸ Κυπριακὸ Νομοθετικὸ ἦρθε δεκτὴ πρόταση τοῦ Λιασίδου, νὰ περιληφθῇ στὴν ἀπάντηση κατὰ τὴ συνεδρίαση τῆς 16 Ἀπριλίου 1903, παράγραφος ποὺ ἐξέφραζε τὸν πόθο τοῦ Κυπριακοῦ Λαοῦ γιὰ τὴν Ἕνωση τῆς Κύπρου μὲ τὴν Ἑλλάδα, μὲ ἀποχὴ ἑνὸς Μωαμεθανοῦ μέλους τῆς Βουλῆς.

Στὶς 18 Σεπτεμβρίου τοῦ 1905 ὁ [illegible] στὴν ὑποδοχὴ τοῦ Δούκα τοῦ Κόννωτ, ποὺ ἐπισκέφθηκε τὴ Λάρνακα, διακήρυξε μὲ θάρρος κι εὐγένεια τὰ πατριωτικὰ αἰσθήματα τοῦ Κυπριακοῦ Λαοῦ λέγοντας ἀνάμεσα σ' ἄλλα: ~~«Ὅτι ἐλπίζω»~~ «Ἐλπίζομεν πρὸ πάντων ὅτι ἡ Α.Μ. ὁ Βασιλεὺς θὰ εὐδοκήσῃ νὰ ἐκπληρώσῃ τοὺς μυχίους πόθους τῶν Κυπριακῶν καρδιῶν συνενῶν ἐνδόξους καὶ ἐλευθέρας Μητρικὰς παραδόσεις»

Ὁ Ἁρμοστὴς τῆς Κύπρου τὸ 1906 Κὶγγ Χάρμαν, ὅταν ὁ [illegible] ἀποφάσισε μὲ δικά του ἔξοδα νὰ μεταβῇ στὸ Λονδῖνο γιὰ τὰ Κυπριακὰ ζητήματα (φόρον ὑποτελείας, οἰκονομικὲς ἀπαιτήσεις τῆς Νήσου γεωργικά, ἐμπορικά, βιομηχανικὰ κλπ), τὸν σύστησε μ' ἐπιστολή του στὸν Ὑπουργὸ τῶν Ἀποικιῶν σὰν τὸ [illegible] τοῦ Νομοθετικοῦ Συμβουλίου τῆς Κύπρου. Ὁ [illegible] πράγματι, πάντοτε [illegible] δραστήριος, ἔλαβε συγχαρητήρια, τὸ 20 Ἰουλίου, στὸ Ἐμπορικὸ Ἐπιμε-

Δημάρχου του Λονδίνου με πρόεδρο τον βουλευτή και πρώην Υπουργό του Εμπορίου Σερ Άλμπερτ Κ. Ρόλλιτ, που καταπιάστηκε με όλα τα πολιτικά μέτρα. Ο Σώζος τότε ~~διαφώτισε κατηγόρησε~~ κατηγόρησε την Αγγλική Κυβέρνηση και το λαό της Αγγλίας, μέσα στην καρδιά της Αυτοκρατορίας, ~~[illegible]~~ την "πραγματική" άθλια οικτρή κατάσταση και τελείωσε με τα εξής συγκινητικά: "Η τιμή και η δόξα της Μεγ. Βρεττανίας κινδυνεύουν. Η Κύπρος κατέχει πολύ σπουδαίαν θέσιν από απόψεως γεωγραφικής. Περιβάλλεται από πολλά έθνη τα οποία μυστηριωδώς παρακολουθούν και δεν είναι εύλογον της Αγγλίας χώρα κατεχομένη υπ' αυτής να παραμένει σε κατάστασιν φτώχιας και πείνας και μάλιστα κάτω από τα μάτια των γειτόνων της ~~[illegible]~~ Εάν αληθεύει πως, όπως λέει ο Σαίξπηρ, δεν είν' εύκολοι οι θύρες, αν η χρεία τες κουρταλεί ~~[illegible]~~." Ο Σώζος κατάφερε μόνο να μείνει εις αυτά μια συμπόνοιαν, και καμμιά ουσιαστική ενέργεια δεν προέκυψε ούτε για τον άδικο κι αισχρό φόρο της υποτελείας ούτε για το εμπόριο, τη βιομηχανία, τη γεωργία κλπ.

Μα ο Σώζος απόδειξε έμπρακτα πόσο μεγαλεπήβολα σκεπτόταν για το καλό του λαού. Μόλις το 1908 έγινε δήμαρχος Λεμεσού, και τέτοιος ήταν μέχρι του ηρωικού του θανάτου, που έγινε μετά 4 χρόνια. Σ' αυτά μόνο τα 4 χρόνια κατόρθωσε να εκσυγχρονίσει χωρίς την Κυβέρνηση και να έκανε τη Λεμεσό την εξυγιεινότερη πόλη της Κύπρου. Και να πως:

1. Εισήγαγε τον ~~[illegible]~~ ηλεκτροφωτισμό, που ύστερα ακολούθησαν κι οι άλλες πόλεις.
2. Προσωπικά επισκεπτόταν όλα τα μέρη και τους αγρούς της Λεμεσού και όπου χρειαζόταν, αλλά δίνοντας έλεγχο για την καθαριότητα, την τάξη και την ευπρέπεια εις πόλιν εφαρμόζοντας τους Δημοτικούς Κανονισμούς με προσωπικό ζήλο και τιμωρώντας αυστηρά τις καταχρήσεις και την παραμέληση του καθήκοντος. Έφθασε και στο σημείο να παρουσιάσει στο δικαστήριο τον ίδιο τον πατέρα του για αμέλεια καθήκοντος! Κάτω από τέτοιο ~~[illegible]~~ Δήμαρχο ~~[illegible]~~ η Αργο η Λεμεσός είδε για πρώτη φορά:
3. Το Δημοτικό Κήπο, που ήταν ο πιο ωραίος της Εγγύς Ανατολής τότε.
4. Δρόμους ασφαλτ. και λιθόστρωτους για την εποχή και με υδροφρακτικά σύστημα εσωτερικά.
5. Φιλαρμονική, που κάθε Κυριακή έπαιζε στο Δ. Κήπο, για την αναψυχή των επισκεπτών του κι έλαμπρυνε με την παρουσία της τις εθνικές γιορτές και άλλες εκδηλώσεις της πόλης.
6. Αντιπλημμυρικό δάνειο, που το περίσσευμα 15000 λίρες χαρίστηκε στο Δήμο από την Κυβέρνηση, γιατί ήταν υποχρεωμένη να το πράξει.
7. Διοργάνωση Παγκύπριας ~~Βιομηχ~~ Γεωργικής και Βιομηχανικής Έκθεσης στη Λεμεσό την Εβδομάδα της Διακαινησίμου του 1911, που ~~[illegible]~~ βοήθησε πολύ και τους τότε Παγκύπριους Αγώνες στη Λεμεσό.
8. Πέτυχε με ενέργειές του η Κυβέρνηση να βοηθήσει το Δήμο Λεμεσού για την κατασκευή Προκυμαίας. Τούτο όμως έγινε μετά το θάνατό του το 1914 επί Δημάρχου Αραούζου, ~~[illegible]~~ [illegible]

9. Έπεισε το Μ. Αρμοστή Χάρμαν να βοηθήση ώστε να μεταφερθή νερό στις Πλάτρες από Κεφαλόβρυσο και [illegible], να εγκρίνη την ίδρυσι Αγροτικής
10. Εταιρείας Λεμεσού το 1906, που έγινε και Πρόεδρός της ο ίδιος.

Η μεγάλη του δραστηριότητα, το θάρρος κι η ευσυνειδησία του, του εξασφάλισαν την απόλυτη εκτίμηση και σεβασμό όλων ανεξαίρετα τους κατοίκους της Λεμεσού, της Κύπρου και δικούς μας και ξένους. Γι' αυτό τον ανέδειξαν όχι μόνο Βουλευτή και Δήμαρχο, αλλά και Μέλος του Εκτελεστικού Συμβουλίου, πέντε φορές [illegible] της Λέσχης "Ζήνων" της Λεμεσού (από το 1900-1912), Γραμματέα του Γυμναστικού Συλλόγου Ολύμπια (Γ.Σ.Ο.) κι άλλα απ' όλα τον περιέβαλαν με την αγάπη και θαυμασμό τους.

Ότι και οι Άγγλοι τον εξετίμησαν για τις πολλές αρετές του χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ο λόγος του Μ. Αρμοστή Κουλ Άνταμς την παραμονή της αναχωρήσεώς του από τη Λεμεσό. Ο Άγγλος αυτός ήλθε στρατιωτικός και Κυβερνήτης της Κύπρου το 1911. Ο ίδιος από τις πρώτες μέρες αντιμετώπισε την ψυχρότητα και [illegible] του μπροστά στις διαδηλώσεις των Ελληνοκυπρίων όταν ετύχαινε να [illegible] τα χέρια τους. ~~[illegible]~~ επανειλημμένες συντεύξεις προσπάθησε ν' αλλάξη τη διάθεσή του και να δείξη καλύτερη κατανόηση στα αιτήματα του λαού και να πεισθή [illegible] να εργασθή για την Ένωση, την Παιδεία, τις Αρχαιότητες και τη γενική πρόοδο της Κύπρου. Στη Λεμεσό λοιπόν το Νοέμβρη του 1914, ~~[illegible]~~ όπου δήμαρχός της ~~[illegible]~~ ήταν ο κ. Λαύρος Αρκούδος, ~~όπου ο ίδιος είχε [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] για την [illegible] [illegible] [illegible] τον [illegible] 1912~~, με το Βουλευτή Ιω. Κυ- ~~[illegible]~~ επειδή ~~[illegible]~~ την παραμονή της αναχωρήσεώς του σε ~~[illegible]~~ μια δεξίωση που έκαναν. Ο Μ. Αρμοστής, [illegible] χαιρέτησε όλους για την τέτοια εγκάρδια διάθεση, αναφέρθηκε στις πρώτες ψυχρές μέρες της αρμοστείας του, τόνισε όμως πως από τότε την καλή του διάθεση να εργασθή για την Κύπρο και πρόσθεσε "ότι λυπείται διότι αφήνει τόσον [illegible], [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] και [illegible] [illegible], [illegible] είναι εν [illegible] [illegible] [illegible] και [illegible] του κόσμου [illegible] [illegible] και [illegible] [illegible] και [illegible]. Θα είπε [illegible] άνθρωποι αδύνατο να μη σέβονται και γεραίρουσι.

θύμισαν όμως πάλι, ήλθε όπως μαζί του προσεγγίζαν (εκ της στενής Σ.Σ.) να
παλαιμάχο και το πρόσωπον εκείνο, το οποίον είχον γνωρίσει από τας
πρώτας ημέρας της εγκατάστασίς μου στην νήσον και το οποίον πολύ εξετί-
μησα διά τον ευθύν και τίμιον χαρακτήρα του και διά την αφοσίωσιν και
αγάπην του πρός την Κύπρον και εν γένει διά το ανοικτό καρδιά του: "Εγ-
νωσα τον [illegible] λαόν" και έδειξε την εικόνα του λαού ενθουσιασμένη
[illegible] θουσα.

Χάρη ευνομίας πληρέστατο το ρόλο του στα γεγονότα του Καταποντισμού σημαντικό στη
[illegible] το 1912 μεταξύ Τούρκων και Ελλήνων. Πληρέστατο όπως την επι-
λογή του, που έλεγε στο βουλευτή Ι. Κυριακίδη, με την οποία
δικαιολογεί την άρνησή του να παραιτηθεί από τη θέση του Εκτελεστικού
Συμβούλου της Κυβερνήσεως, όταν όλοι οι Έλληνες βουλευτές υπέβαλαν
στο [illegible] του 1912,
σχεδόν την παραίτησή τους από το Νομοθετικό,
και ο Υπουργός των Αποικιών απέρριψε το υπόμνημά τους. Σ' αυτό είπε
ότι τότε οι Βουλευτές μιλούσαν ανάλογα με τον πληθυσμό της Νήσου, ενώ
στην αναλογία στη Βουλή, όπου οι Τούρκοι ήταν 6 έναντι 9 Ελλήνων (και
να είναι 1/4 ή 2 τοπικά οι Άγγλοι 3 με τον Μ. Αρμοστή. Στην
επιλογή του αυτή διακρίνεται το ευρύ πνεύμα, η πολιτική του σύνεση και
το θάρρος ν' αντιμετωπίζει με ψυχραιμία τις πιο δύσκολες περιστάσεις.

Για το οικογενειακό του φίλτρο, τα [illegible] φυσικά του αισθήματα πρός
τους συναδέλφους και το λαό του, όπως και για τα μέτρα που πάνω, παρακαλώ
να [illegible] στις
του αναγνώσει στη μονογραφία του Κλεόβ. Μυριανθόπουλου: [illegible] σημαντικές
σχετικές επιστολές του Λαού που περιέχονται σ' αυτή. Εδώ θα αρκεσθούμε να πούμε λίγα, πολλά χαρα-
κτηριστικά, για το Λαό στη δραστηριότητα της Πατρίδος.

Γι' αυτήν άφησε τα αξιώματα, την οικογένεια, τα φίλους, τα τέκνα και τον
θάνατο θέλων για να προσφέρει τη ζωή του για την απελευθέρωση των
δούλων αδερφιών μας στους Βαλκανικούς πολέμους του 1912. Για τη
διεξαγωγή του ιερού αυτού καθήκοντος μάταιες υπήρξαν όλες οι προσπάθειες να τον μεταπείσουν να μείνει στο μέτωπο. Και στον ίδιο τον Πρωθυπουργό της Ελλάδας Ελ. Βενιζέλο, που προσπά-
θησε να τον πείσει να μείνει στην Στρατιωτική Υπηρεσία μέσα στις
Αθήνες, απάντησε: «Το πρόγραμμά μου είναι, να βάλω την στολή
του στρατιώτου, να πάρω το ντουφέκι και να υπάγω τις
γραμμές του πυρός». Αυτό έπραξε παρ' όλα τα εμπόδια, και
έλεγε: «Προκρίματα λαϊκοί ηγέτες δεν είν' εκείνοι που μονάχα
υποκινούν το λαό, αλλά εκείνοι που προκινδυνεύουν μαζί του».[1]

1) Ίδε Κλεοβούλ. Μυριανθόπ. "Χατζηϊωάννου Σάββας, [illegible] χρον. [illegible]" σελ. 19.

Ἔτσι στίς 3 τῆς Δεκέμβρη τοῦ 1912 γράφει στό σπίτι της ἀπό τήν Πρέβεζα: «Πάντα ἐμπρός διά τό μεγαλεῖον καί τήν δόξαν τῆς Πατρίδος. Εἶμαι κατά ἐμπρός εἰς τά Ἰωάννινα». Ἀργότερα στίς 10/12 τηλεγραφήματα βεβαίωναν τόν ἡρωϊκό τό θάνατο. στίς 6/12 Τό τελευταῖο τῆς 19/12 πρόσθετε: «Ὁ Λώρος ἔπεσε ἡρωϊκῶς εἰς τό μέτωπο σέ κατά νυκτερινήν ἐπίθεσιν». Ὁ Ιω. Κυριακίδης φίλος σύμμαχος καί συνάδελφος τοῦ Λώρου, ὅταν τό δυσάρεστο ἄγγελμα ἦλθε στούς πολεμικούς ἀγῶνες, ἦταν στήν Ἀθήνα γιά ἕνα μήνα καί ὁ Βενιζέλος τόν ἐπέτρεψε νά μεταβεῖ στό μέτωπο, στήν Ἤπειρο γιά ν' ἀναζητήσῃ τόν τάφο του. Ἔφτασε στή Φιλιππιάδα, μά ἐμποδίστηκε ἀπό τίς στρατιωτικές ἀρχές νά προχωρήσῃ, γιατί θά ἔμπαινε στήν ἐπικίνδυνη ζώνη. Ἔτσι, πῆρε λίγο χῶμα ἀπ' τήν Ἠπειρωτική γῆ, πού μ' αὐτό ἔφερε τήν προτομή τοῦ ἥρωα τήν ἡμέρα τῶν ἀποκαλυπτηρίων της. Τό ἴδιο ἔπραξε λίγο πιό ὕστερα κι ὁ γιός τῆς Ζήνας γιά τά ὀστᾶ του, ἀλλά κανείς δέ μπόρεσε οὔτε κατά προσέγγιση ν' ἀναζητήσῃ τόν τόπο τῆς ταφῆς τοῦ πατέρα του καί γύρισε στήν Κύπρο κι αὐτός μέ λίγο χῶμα τῆς ἴδιας γῆς.

Τό φοβερό μήνυμα τοῦ θανάτου τοῦ Λώρου, πού ἔστειλαν οἱ Κύπριοι βουλευτές Ν. Κλ. Λανίτης, Εὐγέν. Ζήνων στό δημαρχεύοντα τῆς Λεμεσοῦ Μιχ. Ηρ. Μιχαηλίδην ἔρριξε τή Λεμεσό κι ὅλη τήν Κύπρο σέ βαρύ πένθος. Ἀπό τά χωριά τῆς ἐπαρχίας Λεμεσοῦ ἰδίως, οἱ χωρικοί μαζεύονταν γιά πολλές μέρες κι νύχτες κάτω ἀπό τό σπίτι του στήν ~~πόλη τῆς Λε~~ πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας σάν σέ προσκύνημα. Μετά τήν ἐπίσημη ἀναγγελία τοῦ θανάτου του ἀπό τό Γενικό Ἐπιτελεῖο τῆς Στρατιᾶς τῆς Ἑλλάδος διακόπησαν ἀμέσως οἱ ἐργασίες τῶν Δικαστηρίων, τῶν Σχολείων καί τῶν Ἐπιχειρήσεων ὅλης τῆς Κύπρου γιά τρεῖς ἡμέρες. Πλήθος συλλυπητηρίων τηλεγραφημάτων ~~στή~~ χήρα Λώρου καί στούς γονεῖς του στάλθηκαν ἀπ' ὅλα ~~τά ἐκπαιδευτήρια~~ τά Θεραπευτήρια καί τά ἐκπαιδευτήρια τῆς Κύπρου ἀκόμη καί τόν ~~Ἀρχιεπίσκοπο~~ Ἀρχιεπίσκοπο καί τόν ἴδιο Ἀρχιεπισκοπικό Τοποτηρητή Κιτίου καί τόν Μ. Ἀρμοστή Νήσου. Τό Δημοτικό Συμβούλιο τῆς Λεμεσοῦ ὁμόφωνα ἀποφάσισε νά στήσει τή μαρμάρινη τοῦ ἥρωα προτομή σέ καλύτερη θέση σ' ἔνδειξη τιμῆς καί αἰωνίας εὐγνωμοσύνης γιά τήν πρόσφορη καί κοσμοφερῆ ἐθνική του δράση.

~~Ὁ δρόμος~~ Ἡ ὁδός Νικηφόρου Φωκά πού ὁδηγοῦσε στό σπίτι του μετονομάσθηκε ὁδός Χριστοδούλου Λώρου. Ἡ ~~ἐπιτροπή~~ γιά τήν προτομή πραγματοποιήθηκε ~~στίς~~ τόν Ἰούνιο τοῦ 1915. σέ τό σκοπό της ἡ ἐπιτροπή ἔρανος ἔγινε

Ἐπειδή κάθε χρόνο, ὅπως γράφω στήν ἀρχή προστρέχει ἡ σπουδάζουσα νεολαία τῆς πόλης καί ἐπαρχίας Λεμεσοῦ γιά νά τιμᾶ τήν πιό ἔξοχη πολεμική μορφή τῆς Κύπρου νά ἐμπνέεται καί νά παραδειγματίζεται ἀπό τή μορφή τῆς ἀρετῆς καί τόν πατριωτισμό ~~τοῦ ἥρωα~~ τῆς Κύπρου.